

DOKTORI MŰHELYTANULMÁNYOK 2023

**Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola**

DOKTORI MŰHELYTANULMÁNYOK 2023 –
DOCTORAL WORKING PAPERS 2023

Szerkesztette: Dr. habil. Bartkó Róbert PhD, habilitált egyetemi docens

Győr, 2023

**DOKTORI
MŰHELYTANULMÁNYOK
2023 –
DOCTORAL WORKING
PAPERS 2023**

**Szerkesztette:
Dr. habil. Bartkó Róbert PhD,
habilitált egyetemi docens**

UNIVERSITAS–GYŐR Nonprofit Kft.

Szerkesztette: **Dr. habil. Bartkó Róbert PhD, habilitált egyetemi docens**

Lektorok: **Dr. habil. Bartkó Róbert PhD, habilitált egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Bűnügyi Tudományok Tanszék), Dr. habil. Ferencz Jácint PhD tanszékvezető habilitált egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Munkajogi és Szociális Jogi Tanszék), Dr. Ganczer Mónika PhD egyetemi docens, tudományos és nemzetközi dékánhelyettes (SZ-DF ÁJK Nemzetközi és Európai Jogi Tanszék), Dr. Hatwagnerné Dr. Kovács Viktória PhD egyetemi adjunktus (SZE-DF ÁJK Kereskedelmi és Agrárjogi Tanszék), Dr. Hulkó Gábor PhD, egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Közigazgatási és Pénzügyi Jogi Tanszék), Dr. Karácsony Gergely PhD, egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék), Dr. Kecskés Gábor PhD, egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Nemzetközi és Európai Jogi Tanszék), Dr. Kelemen Roland PhD, egyetemi adjunktus (SZE-DF ÁJK Jogtörténeti Tanszék), Dr. Keserű Barna Arnold PhD, tanszékvezető egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék), Dr. Knapp László PhD, egyetemi docens, oktatási ügyekért felelős dékánhelyettes (SZE-DF ÁJK Nemzetközi és Európai Jogi Tanszék), Reiderné Dr. Bánki Erika PhD, egyetemi docens (SZE-DF ÁJK Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék)**

A kötet az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében jelent meg.

ISSN 2064-1788

© UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft.

Kézirat lezárva: 2023

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a mű bővített, illetve rövidített változata kiadásának jogát is. A kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül sem a teljes mű, sem annak része semmiféle formában nem sokszorosítható.

Kiadja az UNIVERSITAS-GYŐR Nonprofit Kft.

Felelős kiadó a Kft. mindenkori ügyvezetője.

Műszaki szerkesztő: Nagy Zoltán

Készült a Palatia Nyomda és Kiadó Kft. nyomdájában.

Felelős vezető: Radek József

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
ALBERT ANDRÁS - A 16. századi genfi igazságszolgáltatás Szervét Mihály polihistor perében és elítéltetésében (1553).....	8
ÁRVAI GERGŐ - A spekulatív célú földszerzések gyakorlati kérdései.....	21
BÓKA ZSOLT - Egyházjog az Új Emberben (1949-1956).....	33
BRESZKOVICS BOTOND - Gondolatébresztő az ingatlanok helyzetéről a Metaverzumban.....	47
BUDAI PÉTER - Guy Fiti Sinclair elméletének alkalmazása az Európai Unióra – Az uniós jog elsőbbsége mint esettanulmány.....	58
RÓBERT FORSTNER - Victim protection as an area of judicial cooperation in criminal matters.....	68
HALMAINÉ HORVÁTH EVELIN ANNA - Az Európai Unió támogatási rendszere.....	76
HÉVÍZI ENIKŐ - Az igazság kikényszeríthető? – A kihallgatás módszertani evolúciója.....	91
IREM NUR ÜSTÜNTAY - Examination of Turkish Land Registry Law From The Perspective of Transnational Acquisition of Real Estate By Foreign Legal Person.....	102
IZSÁK-SOMOGYI KATALIN - Az alkotmány és az alaptörvény mint emlékeztetőrvény – az alkotmányos identitás és a történeti emlékezeti kánon kapcsolata.....	112
KASUBA RÓBERT ISTVÁN - A Házassági Törvény (1894.évi XXXI. tc.) megalkotása és Grosschmid Béni szerepe a munkálatokban.....	124
BETTINA KOZÁK - Administrative Law of the European Union.....	138
ANDREA KUHL - Jerome Frank Judgment before the tribunal of the mind (Selected Writings) – Legal Realism and Some Practical Issues in the Application of Criminal Law.....	151
MÁNYA PETRA BÍBORKA - Gyermekoktatáshoz való joga a magyar és román jogrendszerben.....	160

MENYHÉRT ENIKŐ - A fogvatartottak reintegrációja, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre.....	171
ÓDOR ÉVA - A devizahiteles szerződéseket érintő joggyakorlat elemzése.....	182
PAYRICH ANDRÁS GYÖRGY - Szemelvények a büntetés-végrehajtási jog hazai történetéből.....	195
PÁLFAY SZILÁRD - Az agrártámogatások helye és szerepe a közösségi politikák és az agrárjog rendszerében.....	204
PRÉM KATA ZSÓFIA - A divatipari cikkek lehetséges szerzői jogi védelme a jelmezek analógiáján keresztül.....	214
RÁMHÁPNÉ RADICS KATALIN ADÉL - Helyi önkormányzatok az alkotmánybíróság előtt.....	225
SZABÓ KINGA - A közbeszerzési szerződések módosításának különös kihívásai válság idején, két jogeseten keresztül	235
SZABÓ TAMÁS - A fintech szektor szabályozási formái az uniós jogban.....	251
SZÖLLŐSI-BARÁTH SZABOLCS - Pótmunkamegrendelés a közbeszerzési szerződések teljesítése során.....	262
TAJTÍ ENIKŐ - Az Európai Unió közigazgatási jogának sajátosságai.....	273
NGUYEN TIEN DUNG - Labour commitments in the evfta: amendments and supplements to vietnamese law and recommendations	282
TÓTH KRISTÓF - A hátrányos jogkövetkezmények jogintézményével kapcsolatos egyes dilemmák a magyar munkajogban	295
VÁGI KATA FRANCISKA - A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásáról – Irányok, tendenciák, megoldások az Európai Kriminológiai Társaság szemszögéből	305
ZALAHEGYI ZOLTÁN - The activities of the Hungarians in the Unification Movement in the communist era.....	312

A HÁZASSÁGI TÖRVÉNY (1894.ÉVI XXXI. TC.) MEGALKOTÁSA ÉS GROSSCHMID BÉNI SZEREPE A MUNKÁLATOKBAN

Kasuba Róbert István
Szegedi Tudományegyetem
Allam- és Jogtudományi Doktori Iskola

ABSZTRAKT

Az 1894-ben megalkotott Házassági Törvény a maga nemében tökéletes jogszabály volt, amely korának megfelelő szinten tudta szabályozni a családi jognak eme jelentős ágát, a házassági jogot. A törvény megalkotása azonban nem volt zökkenőmentes, hiszen egyrészt jelentős ellenállást kellett a kodifikátoroknak leküzdeni, másrészt meg kellett oldani a nyolc egymás mellett működő egyházi jogból fakadó technikai nehézségeket is, hogy egységes szabályozást lehessen kialakítani. Ehhez szükséges volt szilárd alapokra helyezni a kérdést, és határozott döntéseket hozni, melyek megtételéhez Grosschmid Béni munkája nagyban hozzájárult. Különösen megmutatkozott ez a legnagyobb vitában, amely a házasság formájára irányult: kötelező vagy fakultatívan választható legyen-e a polgári házasságkötési forma. Munkámban ennek a sokszor nehézkes feladatnak a lépéseit mutatom be, különösen kiemelve Magyarország egyik legnagyobb 19. század végi, 20. század eleji magánjogászának, Grosschmid Béninek a tevőleges hozzájárulását a Házassági Törvény megalkotásához.

Kulcsszavak: Grosschmid Béni ■ Házassági Törvény ■ egyházi jog ■ polgári házasságkötési forma

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

A házasság évszázadok óta az emberiség érdeklődésének középpontjában áll, hiszen a házasság megkötése jelentős jogi következményekkel, erkölcsi és érzelmi kapcsolatokkal járó jogviszonyt feltételez. Már a római jogban is szabályozták a házassági kötelék létrejöttét, amely nem kötődött szorosan a római valláshoz.¹ A kereszténység térhódításával azonban a házasság és a vallás szorosan összefonódott. A kereszténység a házasságot szentségnek tekintette, így annak jogszerű

¹ Jakab – Molnár, 2001, 153.

megkötéséhez szükséges volt az egyházi közreműködés, bár a házasság konkrét liturgikus formája csak a tridentini zsinat rendelkezései által jött létre.²

Magyarországon a Tripartitum rendelkezett a házassági jogról,³ főként azonban a házasság vagyoni jogi következményei szempontjából vizsgálta a házasság kérdését.⁴ Werbőczy alapvetően a kánoni házassági formát tartotta a házasság szükséges formájának. A Tripartitumot követő, házassági jogot szabályozó újabb jogszabályt II. József Házassági Pátense jelentette. Az 1786-ban kibocsátott nyíltparancs a házassági jogot gyökeresen és teljesen újszerűen szabályozta, bevezetve a polgári házasságot, bár csupán négy évig került alkalmazásra. Ezt követően egyrészt visszatért a kánoni forma a katolikusok tekintetében, a protestánsok pedig a nyíltparancsot alkalmazták, és ezen nem változtatott az ABGB⁵ 1857-es bevezetése sem. Így megérett az idő egy újabb, a házassági jogot gyökeresen átalakító, a kötelező polgári házasság alapján álló jogszabály megalkotására.

Tanulmányomban e jogszabály megalkotásának előzményeit, elveit és folyamatát mutatom be, ezen kívül bemutatom Grossschmid Béni kolozsvári egyetemi tanárnak, jogtudósnak a Házassági Törvény munkálataiban végzett hatékony munkáját.

II. HÁZASSÁGI VISZONYOK 1867 UTÁN

Az 1867-es kiegyezést követően a magyarországi politikum ismét a parlamentáris kormányzás felé fordult, figyelembe véve Magyarország történeti alkotmányát és az 1848. márciusi törvények által képviselt jogfolytonosságot is. Az 1848-as törvényekig azért kellett visszatekinteni, mert csak e jogszabályokat fogadta el olyan országgyűlés, amely a magyar történelmi jogszokás szerint jogszerűen működött,⁶ és amely törvényeket még legitím uralkodó szentesítette.⁷ Ezzel állt helyre Magyarország alkotmányos rendje, és működhetett ismét szabályosan az Országgyűlés, illetve helyreállt Magyarország megszokott törvénykezési rendje. A házassági jog tekintetében a kiegyezés után is azok a rendelkezések kerültek alkalmazásra, amelyek addig alapul szolgáltak a házasság megkötéséhez, érvényessége vagy érvénytelensége megállapításához és a házassági bíráskodáshoz. Az ABGB szabályai nem érintették a házasságjogot a katolikusok és a görög-keletiek szempontjából, a protestánsokat pedig azért nem, mivel ők egyébként is a II. József által megalkotott Házassági Pátentet alkalmazták, és ezek a szabályok kerültek át az ABGB-e is, amely a protestánsokra 1857-től bírt kötelező erővel.⁸ Az 1861-ben összegyűlt Országbírói Értekezlet szintén a rendi alapok megtartásához ragaszkodott, a házasság témakörét

² Béli, 2009, 58-59.

³ Werbőczy István országbíró által összegyűjtött jogszokás-gyűjtemény.

⁴ Vö. Kolosvári – Óvári (ford.), 1897, 173., 181., 185., 187.

⁵ Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv, 1811.

⁶ A régi magyar alkotmányos elv szerint, amely már 1514-ben, Werbőczy Tripartitumában is mint régóta fennálló jogszabály szerepel, sem a magyar országgyűlésnek akaratnyilvánítása, ha azt a koronás király nem szentesíti, sem pedig a királynak az országgyűlés hozzájárulása nélkül kifejezett akarata nem bír kötelező erővel, és nem tekinthető a nemzet akaratának.

⁷ Gratz, 1934, 12.

⁸ Nagy, 2019, 89.

nem érintette, így tulajdonképpen a protestánsokon kívül a többi felekezet számára saját egyházjoga maradt meg.⁹ Végül az AGBG alkalmazását annak ellenére is felfüggesztették – egy-egy szabályozás kivételével –, hogy azt pld. Deák Ferenc ellenezte, azzal az indokolással, hogy „amíg nincsen jobb” szabályozás, az osztrák törvényt kellene alkalmazni.¹⁰ A házasság kérdése szorosan összefüggött a vallás szabadságának kérdésével. Az 1848. évi XX. tc.-ből fakadóan a vallás szabad gyakorlásának jogszabályba foglalása reális igénnyé vált a magyar közéletben. Ennek a gondolatnak az élharcosa volt Irányi Dániel képviselő, aki 1870-től 1892-ig folyamatosan küzdött az Országgyűlésben azért, hogy a vallásszabadság, illetve a vallás szabad gyakorlásának deklarálása, és ezzel együtt a polgári házasság bevezetése minél előbb bekövetkezzék.¹¹ Ez a küzdelem két fontos törvényjavaslatot szült, amelyek mindegyike az 1894-re megalkotott Házassági Törvény előhírnöke volt. Irányi Dániel 1869-ben nyújtotta be saját – az 1848. évi XX. tc.-en alapuló – javaslatát,¹² amelyet 1870-ben br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszter javaslata követett.¹³ Mindkét törvényjavaslat¹⁴ alapja az 1894. évi XXXI. törvényeknek, amely ezekből a javaslatokból, illetve a Házassági Pátensből nyeri elvi megalapozottságát.

III. GROSSCHMID BÉNI RÖVID ÉLETRAJZA

A régi jogászcsaládból származó Grosschmid Béni 1851. november 6-án, Máramaroszigeten született. Számos műve Zsögöd Benő¹⁵ néven jelent meg, de 1904-ben visszatért eredeti nevének használatához. Jogi tanulmányait Bécsben végezte, jogtudományi doktorátusát viszont 1872-ben, a Budapesti Tudományegyetemen szerezte.¹⁶ Az egyetem után egy ideig az Igazságügyminisztérium tisztviselője volt, majd bírói, ügyvédi tevékenységet folytatott. 1882-től a nagyváradai Jogakadémián a polgári törvénykezés, illetve a kereskedelmi jog tanára. 1885-től a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen osztrák magánjogot tanított, előbb nyilvános rendkívüli tanárként, majd 1887-től 1890-ig mint nyilvános rendes tanár. Ezt követően 38 éven át a Budapesti Tudományegyetem nyilvános rendes tanára a magyar magánjogi tanszéken, közben az 1897–1898-as és az 1913–1914-es tanévben a Jog- és Államtudományi Kar dékánja, 1917–1918-ban pedig az egyetem rektora. 77 évesen, 1928. augusztus végén vonult nyugalomba. Önálló művei magánjog, csődjog, kereskedelmi jog témakörökben 1879-től sorra jelentek meg. Az 1890-es és az 1900-as években – az

⁹ Ráth (szerk.), 1861, 75. „A vallás különbféleségéből kifolyó, az ausztriai törvények uralma alatt bővített polgári magánjogok jelen állapotukban meghagyatnak.”

¹⁰ Homoki-Nagy, 2008, 35-58.

¹¹ Vö. Kovács, 2014, 129-133.

¹² Képviselőházi irományok I. kötet, 1869, 292-293.

¹³ Képviselőházi irományok IV. kötet, 1870, 257-258.

¹⁴ Egyik törvényjavaslatot sem támogatta a Képviselőház.

¹⁵ 1873-ban németes hangzású nevét egy Csík megyei székely falu nevét átveve, Zsögöd Benőre változtatta.

¹⁶ Vö. a Digitalizált Törvényhozási Tudástár idézett elemét.

Igazságügyminisztérium megbízásából – aktívan részt vett a magyar magánjogi kodifikációs munkálatokban, különösen a családjog és az öröklési jog területén nyújtott kiemelkedő teljesítményt. Oroszlánrésze volt az 1894. évi polgári házassági törvény, illetve az Első Polgári Törvénykönyv tervezetének megalkotásában és több más törvény előkészítésében. Munkája elismeréseként 1899-ben megkapta a királyi udvari tanácsosi címet, és 1901 májusában a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választották.¹⁷

Legfontosabb és – saját kora, valamint az utókor jogászaival által – legnagyobb tartott alkotása a Fejezetek kötetmi jogunk köréből című könyve.¹⁸ Magánjogi és kötetmi jogi kötetei több kiadást is megértek. Cikkei, tanulmányai több folyóiratban láttak napvilágot.¹⁹ Az önálló nemzeti jogfejlődést hirdető neves jogtudós, a magyar magánjogot fél évszázadon át sikeresen oktató és jeles tanítványokat²⁰ a jogtudomány szolgálatába állító professzor 87 éves korában, 1938. szeptember 7-én, Visegrádon halt meg.²¹

IV. A HÁZASSÁGI TÖRVÉNY MEGALKOTÁSÁNAK ELŐZMÉ-NYEI ÉS GROSSCHMID MUNKÁJA

A Házassági Törvény megalkotása szorosan összefüggött a vallási kérdések rendezésével, hiszen a házasságjog szabályozása Magyarországon 1894-ig egyházi szabályokon keresztül történt. 1888-tól – amikor Csáky Albin került a vallás- és közoktatásügyi tárca élére, – a reformok sürgetése egyre intenzívebbé vált az Országgyűlésben. Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter gondolata egy új, egységes családi- és öröklési jogi törvény megalkotása volt, amely teljeskörűen szabályozta volna a házassági jogot is. Az alapvető törekvés egy egységes magánjogi törvény létrehozására irányult, ám ez tulajdonképpen csak 1954-re készült el.²²

A jogszabály előkészítésének munkálatai 1890-ben kezdődtek el az igazságügyi minisztériumban, és 1894-ig tartottak. A munkálatok megkezdéséhez szükséges volt a szerkesztőbizottság tagjait rendszeres tanácskozásokra felkérni, azért, hogy a majdani jogszabály főbb alapelveiben megállapodjanak. Az első alkalom, amikor a családi jog témájában megbeszélést tartottak, 1890. január 4-én volt, amikor Grosschmid Bénitől az igazságügyi miniszter hivatalos tanulmányt kért az öröklési jog és a házasságjog kapcsolatáról, amelyet azonban elkészülte után túlzottan kiforratlannak tartott.²³ A miniszter azt is felvetette, hogy „nem-e jó volna

¹⁷ Vö. a Magyar Életrajzi Lexikon leírását.

¹⁸ Ez a 19. század végén kiadott, igen terjedelmes mű, illetve szerzője mesteri fogalomképzésével, új magánjogi szemléletével, továbbá a jogi gondolkodás nemzeti hagyományainak megőrzésével és népszerűsítésével, az önálló jogi műveltség tudományos alapokra helyezésével hozzájárult az egész magyar jogtudomány fejlődéséhez, pozitív átszervezéséhez.

¹⁹ Főleg a Magyar Igazságügy, a Jogtudományi Közlöny, az Akadémiai Értesítő, a Budapesti Szemle folyóiratokban.

²⁰ Többek között Szladits Károlyt, Kolosváry Bálintot, Beck Salamont, Nizsalovszky Endrét.

²¹ Vö. Görög, 2020, 227-230.

²² Grosschmid, 1908, 3.

²³ Vö. Grosschmid, 1908, 57.

mindenekelőtt csak magát a házasságjogot – értve ezt a házassági vagyoni jog nélkül – külön törvényben szabályozás tárgyává tenni (...)”²⁴ Ugyanezen a megbeszélésen jelölte ki a miniszter a bizottság tagjait is, külön kiemelve Vavrik Bélát, akiről Grosschmid is kedvezően nyilatkozott.²⁵ Grosschmid tanulmányával kapcsolatban azt kérte, hogy hadd fejlessze tovább, és a későbbiekben újra benyújthassa a minisztériumnak. Ő a témát egy több tíz oldalas tanulmányban fejtette ki.²⁶ Én tanulmányából most kifejezetten a házasságjoggal kapcsolatos gondolkodását emelem ki. Grosschmid határozottan kijelenti, hogy akármilyen is lesz a házassági jog szabályozása, az az akkor fennálló felekezeti házasságjogi rendszert nem fogja érinteni, tehát nem vezet be új házasságkötési formát. Ugyanakkor ő is problémásnak látta a vegyes házasságok kérdését, akár az öröklés szempontjából is: ugyanis míg az egyik házasságkötő fél felekezeti joga alapján a házasság polgári jogilag is érvényes, addig ugyanez a házasság a másik félre nézve nem érvényes.²⁷

1890 februárjában az igazságügyi miniszter az Országgyűlésben számolt be az öröklési és a családi jogi törvény megalkotásának akkori állásáról. Egyrésztől tájékoztatta a Képviselőházat arról, hogy az öröklési jogot és a családi jogot elválasztotta egymástól, és külön-külön jogszabályban akarja szabályozni, másrésztől pedig arról, hogy az addig – a jogszabályok megalkotására vonatkozó – kiadott megbízatásokat is fenntartja.²⁸

1890. április 18-án alakult meg az előkészítő bizottság, tagjai Győry Elek²⁹ ügyvéd, Králik Lajos³⁰ ügyvéd, Sipőcz László³¹ árvaszéki elnök és Grosschmid Béni³² kolozsvári jogászprofesszor voltak, ezen kívül tanácsadóként vett részt Kováts Gyula³³ egyetemi tanár, akit a házassági jogi rész szerkesztésére kértek fel.³⁴ A bizottság titkári pozícióját Teleszky István igazságügyi államtitkár töltötte be. Az első gyűlés főbb megállapodásai: a házasságjogot a jogszabály többi részétől elválasztva, külön és hamarabb kívánták elkészíteni, már 1890 őszére. A miniszter a házasságjog formájával kapcsolatos felvetését³⁵ Győry azzal fogadta el, hogy elvei szerint a kötelező polgári házasság lenne a megoldás, ám a reális állapotokat ő is tudomásul vette. Kováts annyi megjegyzést fűzött hozzá, hogy a kötelező polgári házasság alatt

²⁴ Vö. Grosschmid, 1908, 58.

²⁵ Grosschmid, 1908, 58.: „aki (...) a házasságjogi törvény előkészítésének eleitől végig csakugyan (...) a lelke s tulajdonképpen a törvénynek a voltaképpeni megalkotója is volt.”

²⁶ Vö. Grosschmid, 1908, 66-112.

²⁷ Ilyen házasság pld. a katolikus és protestáns, a katolikus és zsidó közötti, illetve a katolikus és muszlim közötti házasság is.

²⁸ Képviselőházi napló 1887. XVI. kötet, 1890, 117-118.

²⁹ A házasságjog kidolgozása.

³⁰ A szülők és a gyermekek közötti viszonyok kidolgozása.

³¹ A gyámügyi rész kidolgozása.

³² Házastársak egymásközi viszonyai, házassági vagyoni jog kidolgozása.

³³ Házasságjogi tanácsadó, házassági eljárásjog kidolgozása.

³⁴ Vö. Heger, 2006, 87.

³⁵ Vö. Grosschmid, 1908, 134. „Egy házasságjog minden állampolgár számára, avagy külön-külön felekezetenként...? Kötelező polgári házasságot nem fogom előterjeszteni. És nincs ember Magyarországon – aki beteresztené. (...) Ez politikai kérdés. Csupán, hogy egy liberális röppentyűt felbocsássunk – erre nem vállalkozunk...”

nem a polgári esketési szertartást érti: ez azt vetítette előre, hogy a házassági törvény, bár állami szabályozás, de mégis, csak a fakultatív polgári házasság³⁶ alapján elképzelhető.³⁷

1. A Győry Elek-féle tervezet

Az első tervezetet Győry Elek készítette el, amelyet az 1890. április 18-ai értekezletre nyújtott be. Ez a házasság megkötése szempontjából a fakultatív polgári házasság alapján állt. Az 1891-es év elejére a családi jogi törvénytervezet egyes részei a minisztériumba megérkeztek, és a miniszter elrendelte azok kinyomtatását. Grosschmid a családjogi részből a házastársak személyes és vagyoni viszonyáról szóló részt dolgozta ki. Győry a saját tervezetéhez egy viszonylag rövid indokolást fűzött, amelynek bevezető részében a törvény megalkotásának indokolásaként egyrészt azt hozta fel, hogy több államban a házasságjog az állam felügyelete alá került az egyháztól, másrészt, hogy a házasságnak csak polgári jellege lehetséges.³⁸ Ezen azt érti, hogy az államnak mint törvényalkotó hatalomnak nem kell és nem is lehet figyelembe venni az egyházi jogot, illetve nem engedheti meg az egyházak jogainak érvényesülését, ám a polgári házassági jognak figyelemmel kell lennie a polgárok vallásos meggyőződésére. Tehát egyik vagy másik egyház joga teljes egészében, általános érvénnyel nem emelhető állami jogszabállyá.³⁹ Olyan házasságjog nem engedhető meg, amely választást enged a polgári és az egyházi házasság között,⁴⁰ vagy az egyházi házasságot ruházza fel kötelező jelleggel, és a polgári házasságot csak kiegészítő jelleggel alkalmazza.⁴¹ A tervezet azt is rögzíti, hogy az új jogszabálynak nemcsak látszatintézkedésnek kell lennie,⁴² hanem elveiben is az állami főhatalmat kell képviselnie, és szakítania kell az egyházi jogi szabályozásokon alapuló intézkedésekkel.⁴³ Érdekessége a tervezetnek, hogy megpróbálja megfogalmazni a házasság definícióját.⁴⁴ Győry semmiképpen sem tekinti a házasságot tisztán csak szerződéses kapcsolatnak, a törvényhozás feladata elsősorban nem az, hogy a házasságot megalkossa, hanem, hogy közreműködésével

³⁶ Fakultatív polgári házasság: az állam az egyházi házasság számára ugyanolyan joghatást biztosít, mint a polgári házasság számára, és a kettő között a házasodni szándékozók számára választást biztosít.

³⁷ Grosschmid, 1908, 135.

³⁸ Grosschmid, 1908, 144.

³⁹ Olyan házassági jog sem képzelhető el, amelynek érvényessége egyik vagy másik egyházra kiterjed ugyan, másokra pedig nem.

⁴⁰ Eredetileg a tervezet a fakultatív polgári házasság talaján állt, a szerkesztés folyamán változott a koncepció.

⁴¹ Kiegészítő polgári házasság: abban az esetben alkalmazza a polgári házasságot, ha valamilyen okból egyházi házasságot nem lehetne kötni, mert pl. a házasodni szándékozó pár valamelyik tagja második házasságát köti.

⁴² Nem csak megfogalmazásában kell újnak lennie.

⁴³ Ez végülis nem sikerült teljes egészében, hiszen számos, az egyházi jogból ismert jogintézményt áttemeltek a Házassági Törvénybe is a kodifikátorok.

⁴⁴ Grosschmid, 1908, 156.: a házasság legmegfelelőbb alakja a belső kapcsolat kizárólagossága miatta a monogámia, belső tartalma pedig a nem főként testi, hanem lelki, erkölcsi kapcsolat, amelynek célja nem csupán a nemi kapcsolat és a gyermekek nemzése, hanem valódi, teljes, és folyamatos életközösség.

az jogviszonyvá váljon, vagyis, hogy a természetes emberi kapcsolat jogintézményi alakot kapjon.

A házasságjog magánjoghoz tartozása tekintetében Győry véleménye az, hogy míg a magánjog más részei esetében a szabályozás jobban tud kapcsolódni a nemzetközi jogi viszonyokhoz, addig a családjog esetében a nemzeti sajátosságoknak erősebben kell megjeleníteniük.⁴⁵ Ezt azért tekintem fontosnak, mivel a magánjog egyéb jogintézményeinek szabályozása esetében a nemzetközi „trendet”, elképzeléseket is figyelembe véve lehet kialakítani a szabályozást, ám a családjogi jogintézmények esetében, különösen a házasságjog tekintetében szükséges egy sajátos, más állam jogrendjéhez csak kevésbé hasonló szabályozás kialakítása.⁴⁶

A házasság felbontása Győry szerint nem fér össze a házasság lényegével, vagyis, hogy a házasság tartós és felbonthatatlan életközösség létrehozására irányul. Ezzel tulajdonképpen a római katolikus egyház által vallott felfogást erősíti, vagyis azt, hogy az érvényesen megkötött házasság felbonthatatlan, ahogyan azt a Katolikus Egyház Katekizmusa⁴⁷ és az Egyházi Törvénykönyv is kifejti.⁴⁸ A házasság megszűnésével kapcsolatos döntést nem lehet a felek akaratának tárgyává tenni, úgy, mint annak megkötését. Olyan helyzetekben, amikor a házasság fenntartása nem lenne egyéb jogi kényszernél, amelynek fenntartása inkább káros a felek számára, mint hasznos, meg kell engedni a házasság felbontását.⁴⁹ De ekkor is szükséges szigorú rendszert felállítani, azon okok meghatározására, amelyek fennállása esetében a házasság felbontható.⁵⁰ Az ágytól és asztaltól való elválásztás – vagy más kifejezéssel: a különélés a házassági kötelék felbontása nélkül⁵¹ – csak szűk körben és kivételes esetben megengedett. Az egyházak által alkalmazott sajátos házassági akadályokat a törvény azért nem szabályozza, mert azok szabályozását az egyházakra bízta.⁵²

Az egyházi házasságkötési szabályok fennállása idején a felek úgy próbálták ezeket kijátszani, hogy vallást változtattak, a számukra megfelelő szabályok

⁴⁵ Grosschmid, 1908, 161.

⁴⁶ Érttem ezt úgy, hogy természetesen az általánosan elfogadott jogelveket, jogi definíciókat ebben az esetben is célszerű a jogalkotónak figyelembe venni, illetve szem előtt tartani

⁴⁷ Ld. A Katolikus Egyház Katekizmusa, 2002, 1640. pont. A házasság kötelékét tehát maga Isten köti össze, így a megkeresztelt felek között megkötött és bevégzett házasság soha nem bontható föl. E kötelék, mely a házastársak szabad emberi cselekedetéből és a házasság elhálásából származik, visszavonhatatlan valóság és olyan szövetség, amelyért Isten hűsége kezekedik. Az Egyháznak nem áll hatalmában az isteni bölcsesség e rendelkezése ellen állást foglalni.

⁴⁸Ld. Erdő (szerk.), 2015. Vö. 1141. kánon: A megkötött és elhált házasságot semmiféle emberi hatalom és semmiféle ok nem bonthatja fel, kivéve a halált. (továbbiakban: C.I.C.)

⁴⁹ Grosschmid, 1908, 166.

⁵⁰ Ez a Házassági Törvényben abszolút és relatív bontóokok meghatározásával végül is megtörtént.

⁵¹ C.I.C. 1152. kán. - 1. §. Bár nagyon ajánlatos, hogy a házasság felbontásakor a keresztyényi szeretettől vezetve és a család érdekében a bocsánatot ne tagadja meg a házasságtörő féltől, és a házastársi életet ne szakítsa meg, mégis ha bűnét kifejezetten vagy hallgatólagosan még nem bocsátotta meg, joga van vele a házastársi együttélést megszüntetni, ha csak a házasságtörésbe bele nem egyezett, vagy arra okot nem szolgáltatott, vagy maga is házasságtörést nem követett el.

⁵² Így nem található meg a jogszabályban pl. az egyházi rend, vagy a szerzetesi örök fogadalom kánoni akadály, hiszen ezek sajátosan egyházi jogi akadályok, az egyházak feladata, hogy ezen helyzetben lévő híveiket a polgári házasságkötéstől visszatartsák.

alkalmazásának érdekében. Ezzel számukra a házasságkötés szabályai és a házasság felbontásának szabályai is változtak.⁵³ Azaz, amennyiben olyan egyházhoz tartoztak, amely a házasságot felbonthatatlannak tekintette, akkor egy olyan másikat választottak, amely jogának alkalmazása tekintetében a házasság felbontható volt.⁵⁴

a) A javaslat tárgyalása

A javaslatot az 1891/92. évben tárgyalta a miniszter által felállított szerkesztőbizottság. Kováts Gyula, a kodifikációs bizottság tagja 14 kérdésből álló irányvonalat adott, amely alapján akarták a kodifikáció munkálatait elvégezni. Ezekből csak két lényeges pontot szeretnék kiemelni:

b) A házasságjog kodifikációja helyett a protestánsok részére kötelező Házassági Pátensst kellene alkalmazni

Ezt a kérdést Kováts Gyula már az 1880-as években is felvetette, sőt a Jogtudományi Közlönyben ezzel kapcsolatban törvénytervezete is megjelent. A tervezet lényege az volt, hogy a Házassági Pátens szabályait a protestáns egyházakon kívül, az ország teljes területére kiterjeszti, így ez lett volna a kötelező házasságjog.⁵⁵ Ez a törvényjavaslat nem vonatkozott a zsidók és keresztények közötti házasságokra, a házassági bíraskodás átkerült volna a világi bíróságokhoz, a házasságokat elsődlegesen az egyházi hatóság előtt kellett volna megkötöni, de a tervezet nem zárta ki a polgári hatóság előtt kötött házasság egyházi megáldását sem, ha a felek azt igényelték. Amennyiben a lelkész valamilyen oknál fogva megtagadta a házasságkötésben való közreműködést, a feleknek joguk volt a polgári hatósághoz fordulni a házasság megkötése érdekében.⁵⁶ Természetesen a bizottság ezt a javaslatot elvetette, mivel ők nem csupán egy régebbi jogszabályhoz való visszatérést akartak, hanem teljesen új szabályozást.⁵⁷

c) Egyházi vagy polgári házasság?

A kérdés szempontjából lényeges, hogy az egyházi vagy a polgári formát ismerje-e el a jogszabály kötelezőnek, vagy esetleg mindkettőt, és ezek milyen viszonyban álljanak egymással. A kötelező polgári házasság bevezetését a bizottság kétségesnek érezte, mivel nem bíztak abban, hogy az Országgyűlés bármikor is megszavazná a kezdeményezést. Grosschmid véleménye az volt, hogy elképzelhető akár az egyházi, akár a kizárólagosan kötelező polgári házasság is, ám annak szabályait, a házasságkötés előtti eljárás lefolytatásának módját, az eljáró hatóságokat pontosan kell meghatározni. Végül a bizottság nem döntött a házasságkötés formájáról.

⁵³ Grosschmid, 1908, 168.

⁵⁴ A római katolikus és a görög keleti egyházak felbonthatatlannak tekintik a házasságot, míg a protestáns egyházak nagy része felbonthatónak.

⁵⁵ Kováts, 1881, 133.

⁵⁶ A közreműködésre hivatott polgári hatóság megyékben az alispán, törvényhatósági joggal felruházott városokban a polgármester.

⁵⁷ Amellett is, hogy a Házassági Pátens nagyon nagy részben mégis átkerült a Házassági Törvénybe.

2. A Vavrik-féle tervezetek és annak Grosschmid általi átdolgozásai

A Vavrik Béla-féle első tervezet 1892-ben került a bizottság elé. 112 §-t foglalt magában, és két nagyon fontos újdonságot tartalmazott az eddigiekhez képest. Egyrészt a házasságjogot a családi jogtól elválasztva, külön szabályozta, másrészt pedig a kötelező polgári házasság alapján állt, mivel kijelentette, hogy a házasság csak állami tisztviselő előtt köthető meg, és ilyen tisztviselő valamely egyháznak vagy felekezetnek a papja nem lehet.⁵⁸ A tárgyalások 1893 tavaszán kezdődtek meg, és átlagosan hetenként két alkalommal ültek össze a kodifikátorok. Érdekesége az üléseknek, hogy az igazságügyi miniszter kivétel nélkül mindegyiken jelen volt, ami a bizottság tagjairól nem volt elmondható.⁵⁹ Grosschmid sokat panaszkodott visszaemlékezéseiben, hogy ezek a tárgyalások alig-alig voltak konstruktívak, a munka lassan haladt, és a kodifikátorok szószálhasogató módon belekötöttek a tervezet minden egyes kifejezésébe. Vavrik Béla két tervezetet nyújtott be egymás után:⁶⁰ 1893 tavaszán az elsőt, és egy-két hónappal később a módosított változatot. A miniszter felkérésére Grosschmid is átdolgozta ezt a jogszabálytervezetet.⁶¹ Látható, hogy e jogszabály megalkotása a 19. század végi, 20. század eleji törvényalkotási módszerek szerint nagyon nehézkesen haladt, hiszen nem volt egységes konszenzus az egyes jogintézményekkel kapcsolatban a tárgyaló felek között. Ám a bizottság és főként Vavrik nem volt elragadtatva az átalakításoktól, és azt mindenképpen politikai akcióként fogták fel. Tanulmányomban terjedelmi okokból nincsen lehetőségem a teljes vita ismertetésére kitérni, ám így is látható, hogy Grosschmid közreműködése nélkül a törvényjavaslat előkészítése megrekedt volna.

a) A tervezet a minisztertanács előtt, és a Képviselőház előtti indokolás

A minisztertanács elé a törvényjavaslat 1893-ban került, miután azt hivatalosan is kinyomtatták. A kiadott szöveg nem volt teljes, csak az I.-VIII. fejezeteket tartalmazta; a büntető határozatok, a vegyes határozatok és a záró rendelkezések hiányoztak belőle. A javaslat tárgyalására 1893. július 15-25. között került sor, és a kormány tagjai a tervezetet jónak találták.⁶² Ugyanakkor a minisztertanács javaslatára került bele a jogszabálytervezetbe a 25. és a 29. szakasz.⁶³ A miniszter által a király

⁵⁸ Vö. Grosschmid, 1908, 188-189.

⁵⁹ Grosschmid, 1908, 194-195.

⁶⁰ A Vavrik-féle második tervezet 102 §-ból állt.

⁶¹ Grosschmid a házassági akadályokról szóló II. fejezetet, a házasság megkötéséről szóló III. fejezetet, a házasság érvénytelenségéről szóló IV. fejezetet, a házasság megszűnéséről szóló V. fejezetet, és a záróhatározatokat tartalmazó XI. fejezetet dolgozta át.

⁶² Grosschmid, 1908, 241. Mint Grosschmid írja: „tárgyi beavatottságától el voltak ragadtatva, érvelésének biztos otthonosságban bámulva és gyönyörrel látták a szorgalmat s a fényes parlamenti siker előre vetett hatalmas árnyékát, szóval a kandidátus úgy az írásbeli, mint a szóbeli kitűnő s felvillanyozó vizsgát tett.”

⁶³ 25. §: Tilos az egyházi felsőbbség engedélye nélkül házasságot kötni annak, a ki azon egyház szabályai szerint, melyhez tartozik, egyházi rend vagy fogadalom okából házasságot nem köthet; 29. §: A

elé terjesztendő anyag előkészítésre összehívott újabb gyűlésen, 1893. július 27-én bekerült a tervezetbe a X., átmeneti intézkedéseket tartalmazó fejezet. Egyes, az anyakönyvezésre vonatkozó rendelkezések kikerültek, mert azokat az új anyakönyvi törvénybe helyezték át, és a nemzetközi jogra vonatkozó rendelkezések kidolgozását figyelmen kívül hagyták. A király számára előkészített szöveg 1893. szeptember-októberében készült el. A Képviselőház elé terjesztendő szöveg pedig 1893. december 2-ig készült el, mivel ekkor került benyújtásra a törvényjavaslat a Képviselőházban. Az indokolás egy részét Grosschmid készítette el, ám azt a miniszter a minisztériumban dolgozó jogászokkal átdolgoztatta, ezen kívül Vavrik is átdolgozta, ám az átdolgozások főként stilisztikai és apróbb értelmezésbeli átalakítások voltak.⁶⁴

A miniszter a végső indokolásban kitért a három fő alapelvre, és különösen kiemelte a házasság megkötésének kötelező polgári formája melletti döntés indokoltságát.⁶⁵ Ezt azért tartottam fontosnak kiemelni, mert a bizottsági ülések során a fakultatív vagy kötelező polgári házasság bevezetésének kérdése adta a legtöbb okot a vitákra.⁶⁶ A törvényjavaslat indokolása a vallásszabadság elvét úgy tekinti, mint biztosított jogot,⁶⁷ ám az egyházi házasságkötés polgári jogi joghatályát megtagadja. A házasságkötés formáját illetően szükségesnek látja az indokolás, hogy a házasságkötés formája egységes jog alapján legyen rendezve. Ennek érdekében bevezeti a kötelező polgári házasságkötési formát. A fakultatív polgári házasság rendszerét azért nem tartja megfelelőnek, mert ebben az esetben szükségszerűen az egyházi tisztviselő egyszerre mind polgári tisztviselő is lenne, amely nem megengedhető. Másrészt, amennyiben a fakultatív polgári házasságot megengedné a jogszabály, akkor nem lenne egységes a házassági jog, tehát a törvény pontosan az eredeti célját nem érné el.⁶⁸ Ez a megoldás nem juttatná a házassági jog kérdését

házasságot polgári tisztviselő előtt kell megkötni. Polgári tisztviselő: a) az anyakönyvvezető; b) a törvényhatóság első tisztviselője; c) a főszolgabíró; d) a rendezett tanácsú város polgármestere; e) az osztrák-magyar monarchia diplomáciai képviselője, konzulja és ezek helyettese a magyar kormánytól nyert felhatalmazás korlátjain belül.

⁶⁴ Képviselőházi Napló XV. kötet, 1894, 83. Szilágyi Dezső igazságügyminiszter a törvényjavaslat benyújtásakor a következőképpen jellemezte a javaslatot: „A törvényjavaslat, a melyet a jelen kormány ajánl, megfelel a képviselőház tradícióinak, s három alapelvre van felépítve; minden polgárra kiterjedő, egységes állami házasságjog, ennek következtében állami jurisdikció a házassági viszonyok felett és a kötelező polgári megkötés (...)”

⁶⁵ Képviselőházi Napló XV. kötet, 1894, 85. „hogyan mi a kötelező polgári megkötés formáját választottuk azért, mert csak ez a forma az, mely az állami jogrend érvényesülését tisztán és határozottan kifejezi, (...) csak ez a forma az, mely elkülöníti az állami és egyházi hatásköröket, megelőzi az összeütközéseket, rendet, remélem, maradandó rendet teremt a házassági viszonyok terén, és ez a forma az, — és ezt nyomatékosan ki kell emelnem, — mely az egyház szabadságának legjobban kedvez, (...) mely kényes vagy kétértelmű helyzetektől az államot és az egyházakat is megóvjá, (...) és az egyháznak leginkább biztosítja a szabad működést saját terén a vallás-erkölcsi élet körében”.

⁶⁶ A törvényjavaslat általános és részletes Képviselőházi vitájában is a képviselők elsősorban a fakultatív polgári házasság fenntartása mellett érveltek.

⁶⁷ Grosschmid, 1908, 287. „Meg van őrizve az egyházak szabadsága. Híveik házasságát egyházi gondozás alatt tarthatják, azokra nézve tanaiknak, szabályaiknak megfelelően járhatnak el, intézkedéseiknek polgári jogérvénye azonban jövőben nem lesz.”

⁶⁸ Grosschmid, 1908, 375-376.

nyugvópontra, tehát nem lenne végleges megoldás, hanem állandó feszültségforrásként lépne fel.⁶⁹ Az indokolás szerint a fakultatív polgári házasság a vallásszabadság alapjogát csorbítja, hiszen olyanokra is rákényszerítené az egyházi tisztviselő előtti házasságkötést, akik nem tekintik magukat vallásosnak,⁷⁰ ezenkívül figyelembe kellett venni annak lehetőségét is, hogy a meglévő, bevett egyházak mellé új felekezetek jöhetnek létre, és a házasságkötésnek ezt a formáját az államnak ezek számára is biztosítania kell, ha a meglévők számára biztosítja.⁷¹ Ez pedig káoszhoz vezetne a házasságjog terén.⁷² Az indokolás azt az elvet vallja, hogy az „egyházi köntösbe öltöztetett polgári házasság kétértelműséget rejt magában és az állam különálló házassági rendjét nem tünteti fel kifejezetten”.⁷³ A fakultatív polgári házasságot az állampolgár egyházával történő nyílt szakításnak tekinti, ugyanis az egyházi házasság állami elismerése által az egyház, az állam végrehajtó hatalmának részesévé válna,⁷⁴ illetve az a visszás helyzet állna elő, hogy az az egyház, amelynek az állam joghatóságot biztosít, a saját belső szabályai alapján vissza kell utasítson olyan házasságkötésben való közreműködést, amelyben az állami törvények alapján közre kellene működnie, illetve saját szabályai alapján olyan feltételeket is kiköthet, amelyeket az állami törvények nem írnak elő, és ezáltal az állam törvényhozó és végrehajtó hatalma fölé helyeznék magukat. A kiegészítő polgári házasságot főként azért nem támogatta az indokolás, mert az semmiképpen nem elégíti ki a polgárok jogi egyenlőségének elvét.

A Házassági Törvényt és indokolását Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter 1893. november 29-én nyújtotta be az Országgyűlés Képviselőházába. Az Országgyűlés igazságügyi bizottsága 1894 februárjára készítette el jelentését, amelynek lényegi megállapításai a törvény szövegén csak részben változtattak, beillesztve pld. a királyi ház tagjainak házasságáról szóló részt. A bizottsági javaslat vitája az Országgyűlés

⁶⁹ Grosschmid, 1908, 377. „A történeti fejlődés mutatja, hogy ott, a hol egységes állami házassági jogot alkottak és a házasság megkötése tekintetében a polgári megkötés mellett a felek választása szerint egyházi megkötés is fenn lett tartva, vagy pedig egyházi megkötés mellett a kiegészítő polgári házasság hozatott be: maga a kérdés végleges megoldást nem nyert; az ellentét, a surlódás az állam és egyház között meg nem szűnt és azok a czélok, melyeket az egységes anyagi jognak megalkotásával el akartak érni, nagyrészt meghiusultak.”

⁷⁰ Vagy a kereszténységtől különböző valláshoz tartoznak: pl. muszlim, zsidó.

⁷¹ Magyarországon sok egyház és felekezet működött ekkor különböző házassági jogokkal és jelentékeny hívői létszámmal, így valamely egyházi jog, vagy akár mindegyik számára engedélyezni a fakultatív polgári házasságot azt jelenthette, hogy valamelyik egyházi jog előre tör, a többi vagy az állam rovására. Tulajdonképpen a törvény megpróbálja főként a – legnagyobb hívői létszámmal rendelkező – katolikus egyház túlsúlyát csökkenteni, amely a többi egyház kárára erősen befolyásolta a hazai közéletet.

⁷² Grosschmid, 1908, 381.

⁷³ Vö. Grosschmid, 1908, 332.

⁷⁴ Grosschmid, 1908, 383. „Ebben a működésükben szükségképpen alá van vetve a kormány ellenőrzésének, utasítási és rendeleti hatalmának. Eljárásuk az állami hatóságok bírálata és felügyelete alá tartozik.”

1894. február 19-i ülésén zajlott le.⁷⁵ A Házassági Törvény általános vitája 1894. február 19-én kezdődött és április 12-én ért véget, ezután kezdődött a részletes vita, április 13-mal, és április 17-ig tartott. A Képviselőházi viták részletezésére e tanulmány keretei nem adnak lehetőséget, de a vita kapcsán külön kiemelném Darányi Ignác véleményét, amelyet az általános vitában fejtett ki.⁷⁶ Az általános vita folyamán a képviselők között viharos, érzelmeiktől sem mentes párbeszéd alakult ki, amelyben mindenki pro és kontra elmondta érveit. Végző soron a képviselők nagy része támogatta a törvényjavaslatnak a Főrendi házhoz történő eljuttatását. Május 16-án a Főrendiház határozati javaslatával a házassági törvényt nem fogadta el, ám ennek ellenére a javaslatot a Képviselőház fenntartotta. A Főrendiház elutasításának vitájából az is kitűnt, hogy a Képviselőház szilárdan elhatározta a házasság törvényi rendezését, de emellett az öröklés, a gyermekek vallásával kapcsolatos jogszabály és az anyakönyvek vezetésével kapcsolatos jogszabály megalkotása is zajlott. Emellett a Magyar Magánjogi Törvénykönyv megalkotásának témáját is folyamatosan a politikai közgondolkodás felszínén tartotta a Képviselőház, bár ez a jogszabálytervezet csak 1928-ra készült el. A Házassági Törvény megalkotásának záró akkordjaként végül az uralkodó 1894. december 9-én szentesítette a házassági jogról szóló törvényjavaslatot, mint 1894. évi XXXI. törvénycikket, amelyet az Országos Törvénytarban való megjelentetéssel, december 18-án hirdettek ki.⁷⁷

V. ÖSSZEGZÉS

A Házassági Törvény szentesítésével 1954-ig ez a jogszabály lett Magyarországon a házasságkötés jogi alapja. A jogszabály közel 60 évig rendezte a házasságok sorsát. Nem állíthatom azt, hogy tökéletes szabályozás lett volna – ez a jogszabályalkotás terén nem is lehetséges –, de az bizonyos, hogy a házasságjog terén fennálló káoszt megszüntette, törekedett arra, hogy az egyes egyházak jogai és lehetőségei végérvényesen ne sérüljenek, és biztosította az állam fennhatóságát a családi élet e nagyon fontos eleme felett.

Tanulmányomban arra törekedtem, hogy ennek a jogszabálynak a megalkotási lépéseit bemutassam, bár a teljes anyagot összefoglalni szinte lehetetlen egy tanulmány keretében, hiszen pl. az országgyűlési viták anyaga önmagában egy vagy két külön tanulmány lenne. Annyiban azonban mégis célt értem, hogy a főbb lépéseket

⁷⁵ Képviselőházi Napló XV. kötet, 1894, 33. Ebből a vitából csak Teleszky Istvánnak, a bizottság titkárának egy gondolatát emelném ki, amely jól összefoglalja a vita lényegét: „létesíteni, ugy találta a bizottság, hogy a törvényjavaslat a kapcsolatos egyházpolitikai kérdések helyes megoldása végett is szükséges olyan reformeszmét valósít meg, melyre a magyar nemzet megérett, s melynek törvénybe iktatása századunk egyik kimagasló vívmányát, (...) államiságunk évezredes megünneplésével egybeeső végrehajtása pedig a magyar nemzet törvényhozása által emelt, a nagy nemzeti ünnephez igazán méltó, maradandó emléket fog képezni”.

⁷⁶ Képviselőházi Napló XV. kötet, 1894, 203. „Nálunk megvan a polgári házasság és mi nem kívánjuk, hogy az ismét eltörültesse. Az egyházi esketés a nép tudatában nyert az által, hogy az most már nem állami kényszer, hanem szabad elhatározás kérdése. A legtöbb házaspár megesketi magát és már nem kelleltenül, hanem örömmel teszi ezt.”

⁷⁷ Képviselőházi Napló XXI. kötet, 1895, 454.

bemutathattam, illetve érzékeltetni tudtam a nehézségeket, az érveket és ellenérveket, amelyek jellemzik a 19. század végi jogalkotás nehézségeit, és azt a jogtudományi bravúrt, amely ennek a jogszabálynak a megalkotásához szükséges volt.

IRODALOM

- *A Katolikus Egyház Katekizmus*a (2002). (Ford.: Diós István.) Szent István Társulat, Budapest.
- Béli Gábor (2019): *Magyar jogtörténet*. Dialog Campus, Budapest.
- Erdő Péter (szerk.) (2015): *Egyházi Törvénykönyv*. Szent István Társulat, Budapest.
- Görög Márta (2020): Grosschmid Béni - 1851-1938. In: *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: acta juridica et politica*. (10)1.
- Gratz Ferenc (1934): A dualizmus kora. Magyarország története. 1867-1819. Magyar Szemle Társaság, Budapest.
- Grosschmid Béni (1908): A házassági törvény. Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat, Budapest.
- Herger Csabáné (2006): A nővételtől az állami anyakönyvezésig. Dialóg Campus, Budapest..
- Homoki-Nagy Mária (2008): Das Allgemeine Bürgerliches Gesetzbuch in der ungarischen Rechtspraxis der Richter. In: *Der österreichisch – ungarische Ausgleich 1867*. Budapest.
- Jakab Éva – Molnár Imre (2001): Római jog. Diligens Bt., Szeged.
- Képviselőházi irományok I. kötet (1869). Deutsch-féle Könyvnyomda, Pest.
- Képviselőházi irományok IV. kötet (1870). Deutsch-féle Könyvnyomda, Pest.
- Képviselőházi Napló XV. kötet (1894). Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest.
- Képviselőházi Napló XXI. kötet (1894). Pesti Könyvnyomda Rt., Budapest.
- Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen (ford.) (1897): Werbőczy István Hármaskönyve. Franklin Társulat, Budapest.
- Kovács Emőke (2014): A magyar parlament Catoja, Irányi Dániel. Széphalom Könyvműhely, Budapest.
- Kovács Gyula (1881): Törvénytervezet a polgári házasságról. In: *Jogtudományi Közlöny*. 1881.
- Nagy Péter (2019): A házassági bíraskodás szervezeti kereteinek változásai a 19. századi erdélyi református egyházban. In: *Glossa Iuridica*. 2019/1-2. sz.
- Ráth György (szerk.) (1861): *Az országbirói értekezlet a törvénykezés tárgyában*. Landerer és Heckenast, Pest.

ONLINE HIVATKOZÁSOK

- *Digitalizált Törvényhozási Tudástár.* (Elérhető: <https://dt.ogyk.hu/hu/component/k2/item/307-grosschmid-beni>.)
- *Magyar Életrajzi Lexikon.* (Elérhető: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/g-gy-757D7/grosschmid-beni-zsogod-75A5D/>.)